

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

УДК 377.3(477)''195/196''

HISTORICAL FEATURES OF THE ORGANIZATION AND SELECTION OF FORMS AND METHODS OF TRAINING OF QUALIFIED WORKERS IN VOCATIONAL EDUCATION IN UKRAINE (50-60s OF THE XX CENTURY)

ІСТОРИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДОБОРУ ФОРМ І МЕТОДІВ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ (50-60-ті рр. ХХ СТОЛІТТЯ)

Євген Роздимаха

доктор філософії (PhD),
старший викладач
E-mail: yevhen.rozdymakha@gmail.com
ORCID 0000-0002-0158-3207
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Україна

Yevhen Rozdymakha

Doctor of Philosophy (PhD),
Senior Teacher
E-mail: yevhen.rozdymakha@gmail.com
ORCID 0000-0002-0158-3207
SHEI "Donbas State Pedagogical University", Ukraine

Михайло Шеремет

здобувач 3 (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
E-mail: michael.n.sheremet@gmail.com
ORCID 0009-0006-1953-9016
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Україна

Mykhailo Sheremet

applicant of the 3rd educational and scientific level higher education specialty 011 Educational, pedagogical sciences
E-mail: michael.n.sheremet@gmail.com
ORCID 0009-0006-1953-9016
SHEI "Donbas State Pedagogical University", Ukraine

ABSTRACT

Analysis of the processes of formation of historical features of the organization of forms and methods of training workers in the education system and factors affecting the system of formation of these strategies – the existing socio-cultural environment of educational institutions, psychological and social features, strategies of organizational planning is one of the urgent tasks of modern pedagogical science. The study of the historical experience of professional education contributes to the improvement of the educational process, but to understand it, one should take into account the factors that affect educational institutions and all manifestations of educational activity in general. In order to study these processes, the authors of the article analyzed from a pedagogical point of view the social and organizational influences that exist and function around educational and educational processes in the specified period.

The purpose of the article is to study the historical features of the development of professional education in Ukraine in the 50s and 60s of the 20th century. Formation of an understanding of the place of historical circumstances of the organization of forms and methods of construction of professional education in Ukraine, as concomitant to the educational process, but such that exert a direct influence on it in the historical

perspective and an understanding of the mechanism of formation of teaching strategies in that period, as well as a conscious understanding of it and consideration should be considered by the modern practicing pedagogical community as an essential experience that has a developed teaching toolkit in the field of professional education and has the potential to be studied for a productive educational process.

Key words: *professional education, qualified workers, educational process, teacher, perception, historical circumstances.*

Актуальність теми. В період 50-60 років ХХ століття спостерігаються демографічні тенденції зростання чисельності молоді, що потребувало переформатування державної політики в сфері працевлаштування. Тому навчальні заклади, як заклади освіти майбутніх робітників, також зазнавали змін. В період який передував даній епосі, в післявоєнні роки, школи готували учнів до вступу у різноманітні спеціальні навчальні заклади. Основним вектором обрання роботи були робітничі спеціальності через державну політику в сфері ідеології і економіки. Постульована гегемонія робітничого класу по відношенню до інших класів впливала і на процеси освіти. Склались специфічні відносини держави і вищих навчальних закладів через в цілому неоднозначність соціальних стосунків, відношення в державі до ідеологічних уявлень в економіці. Це стосувалось інколи навіть інженерних спеціальностей. Проте інженерія і виробничі спеціальності завжди йшли поруч, тому до приблизно 1952 р., молоді люди, що закінчували середню освіту і мали повну загальну середню освіту, часто вступали до Вищих навчальних закладів. В певній мірі за нових умов постала проблема невідповідності старих форм організації професійного навчання, а з іншого наявний досвід і його усталені практики давали певні прогнозовані результати. Тому період 50-60 рр. в історії професійної освіти є шляхом пошуку інтенсифікації педагогічного процесу в сфері професійного навчання зі збереженням старих перевірених напрямів підготовки майбутніх спеціалістів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі розвитку суспільства спостерігається зростання важливості питання якості професійної освіти та удосконалення засобів їх забезпечення як на міжнародному, так і на національному рівнях. Якість професійної підготовки різноманітних робітничих спеціальностей, необхідність зростання темпів розвитку сучасних виробничих технологій представлені у Резолюції Ради Європи щодо якості й привабливості професійної освіти та навчання (2021), Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи щодо утворення європейської системи забезпечення якості професійної освіти та навчання (2019), Стратегії розвитку професійної освіти та навчання ЮНЕСКО на 2016-2021 роки (2016). Представлені документи, які оновлені стратегічними цілями щодо подальшого навчання на засадах продуктивної діяльності та стимулювання освітніх інновацій, ілюструють еволюцію спільної європейської політики у сфері професійної освіти і навчання з питань забезпечення здобувачів якісною професійною освітою.

Нагальні питання сучасної педагогічної науки щодо підвищення якісного рівня освіти як умови сталого розвитку суспільства, економіки визначається у Законах України «Про освіту» (2020), «Про вищу освіту» (2024), «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (2020), «Про фахову передвищу освіту» (2020). Усвідомлення фактів, що високоякісна освіта і освічений

фахівець виступають основою конкурентоспроможності визначається основою Концепції розвитку освіти в Україні на період 2015-2025 роки (2015), Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта до 2027 року (2019).

Теоретичним підґрунтям вивчення проблеми підготовки кваліфікованих робітників в професійній освіті України (50-60-ті рр. ХХ століття) є праці вчених, в яких вони аналізували: теоретико-методологічні засади професійної освіти (Ковальчук, 2016; Ничкало, 2014; Помиткіна, 2019); теоретико-методичні основи формування готовності суб'єктів освітнього процесу до професійної діяльності (Арістова, 2017; Микитенко, 2016; Петренко, 2016; Савченко, 2014); питання якості освіти (Гириловська, 2021; Микитенко, 2016).

Формулювання цілей (мета) статті, постановка завдання. Метою статті є історичний аналіз особливостей і організації та добору форм і підходів підготовки кваліфікованих робітників в професійній освіті України (50-60 роки ХХ століття).

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В зазначений період в історії професійної освіти відбувались певні зміни, пов'язані з демографічними і соціальними процесами в країні поруч і в поєднанні з розвитком виробничих технологій. Старі підходи до навчання вже не давали продуктивного економічного задіяння учнів. Навіть традиційні вже для СРСР школи трудових резервів і трудова мобілізація молоді не могли сприяти інтенсивному високотехнологічному виробництву. Тому в системі професійної освіти починаються значні зміни.

Молодь з неповною загальною освітою йшла в професійно-технічні училища. Це характеризувало період що передував 1951 року, як початку п'ятої п'ятирічки. Але приблизно з 1951 р., процеси пов'язані з демографією зумовлювали тенденцію, коли кількість випускників з повною загальною середньою освітою перевищувала наявну кількість Вищих навчальних закладів. Нерівність між наявним контингентом випускників середньої школи України та абітурієнтів, що вступали до ВНЗ таким чином із року в рік продовжувала зростати. Тому сформувалась ситуація, коли на період середини 50-х рр. лише приблизно 15–22 % випускників середніх шкіл ставали студентами ВНЗ. Таким чином 78-85% випускників школи йшли працювати на промислові спеціальності різного типу. Тому з середини 50-х рр. дуже велика кількість людей з повною середньою освітою ставали працівниками на виробництві. З розширенням виробництва в СРСР в ці роки стала спостерігатись нестача висококваліфікованих спеціалістів. Цю проблему потрібні були вирішити заходи з розширення і переформатування професійних училищ. Саме в цей період проходять процеси перетворення наукових знань на науково-технічне.

В цей період проходять процеси створення і розгалуження державних трудових резервів як уніфікованої організації освіти і контролю працевлаштування кваліфікованих робітників молоді. При цьому в зазначений період проходять сильно відмінні процеси в розвитку інституту трудових резервів. На минулому етапі (1940-1950 рр.) школи трудових резервів виконували функцію перетворення різних ремісничих училищ на джерело трудових кадрів. Таким чином виконувалось соціальне завдання поповнення заводів робітниками. Навчальні заклади трудових резервів таким чином поруч з

трудоим навчанням проходили контроль з боку держави і отримували соціальне забезпечення.

В післявоєнний період відбувається переформатування школи трудових резервів задля виконання нових завдань. Характерними рисами цього періоду було розгалуження закладів трудових резервів, поступове зближення закладів загальної освіти, Вищих навчальних закладів і в умовах нових запитів суспільства інтенсифікація роботи задля виконання завдань. Цей період характеризується реорганізацією інституту школи трудових резервів (1953) і відміною призиву молоді у ремісничі і залізнично-дорожні училища. Була впроваджена професійно-технічна освіта, що розвивається в наступний період.

В цілому про динаміку кількості учнів і кількості училищ на теренах всього СРСР можна побачити перманентне збільшення кількості як училищ, так і учнів при них. Якщо в 1941 було 1551 училище з 602 тис. учнів, в 1946 2448 училищ з 603 тисячами учнів, то в період до реорганізації школи трудових резервів динаміка зростання приблизно зберігалась. В 1951 році було 2593 тисячі училищ з 520 тис учнів, в 1956 році було 3145 училищ з 755 тисячами учнів (Микитенко, 2016).

В Україні до 1 жовтня 1954 року на базі МТС, радгоспів, виробничій базі підприємств необхідно було організувати 64 училища. 12 училищ при Сталінському (донецькому) облуправлінні трудових резервів, 7 при Ворошиловградському (Луганському) облуправлінні, 6 при Дніпропетровському, 6 при Запорізькому, 5 при Київському, 4 при Харківському, 4 при Вінницькому, 4 при Житомирському, 4 при Чернівецькому, 3 при Одеському, 3 при Львівському, 2 при Полтавському, 1 при Миколаївському, 1 при Кримському облуправліннях. Потім були додані ще певні зміни, і в 1954 році в 23 областях України діяло 65 училищ з кількістю прийому 15,75 тис. чоловік. До 15 вересня 1954 року міністерства і відомства повинні були відремонтувати і обладнати приміщення за коштом підприємств. 1 жовтня були зобов'язані відкрити училища і розпочати заняття. Під навчальні приміщення було виділено 147 будівель, 142 з яких було передано в управління облуправлінь трудових резервів. Також було створено 135 навчально-виробничі майстерні, обладнано 167 навчальних кабінетів (Микитенко, 2016).

При цьому зберігалась певна соціальна напруга, пов'язана з мобілізаційними заходами в економіці. Держава концентрувала в тому числі ресурси на розвитку учбових закладів професійного спрямування, що видно як росту числа наявних закладів, так і розгалуженню числа нових. Постійне зростання технологічності виробництва повинно було бути забезпечене на виробництві висококваліфікованими робітниками. При цьому спеціально спрямована кваліфікація спонукала і зростання супутньої для професійної освіти загальної освіти. Цим можна в тому числі пояснити розвиток системи вечірніх шкіл, які виконували в тому числі і роль спонукання найбільш талановитих робітників розвивати власну освіту і потім розвивати виробництво. Таким чином загальна освіченість спонукала розвиток вже професійної направленості і підспудно готувала морально, і мотивувала найбільш талановитих робітників для освіти. При цьому існування системи розподілу кадрів після виробництва на роботу за спеціальністю, коли робітник був зобов'язаний за розподіленням відпрацювати за профілем, була притаманна як загальній системі освіти в СРСР (наприклад, в

педагогічних училищах), так і в системі професійної освіти. Всі хто закінчив ремісничі, залізно дорожні училища і школи фабрично-заводського навчання були зобов'язані відпрацювати по розпорядженню органів профтехосвіти з забезпеченням їм заробітної платні. Трудова мобілізація як система була збережена в тих чи інших формах для забезпечення роботи підприємств.

При цьому слід відмітити деякі проблеми зі зміною трудової мобілізації на підприємство за направленням. При трудовій мобілізації людина працювала на заданому місці 4 роки. Але при переформатуванні системи на розподілення з'явилися і певні проблеми зі змінністю робочих колективів і те, що училища могли не добирати учнів. Тобто з'явилися деякі ознаки ринковості праці, коли робітники могли обирати місце роботи за бажанням через певні позиції (важкість праці, умови роботи). Тому забезпечення робітниками певних підприємств з важкими умовами праці ставало дещо проблемним. Система постійно трансформувалась різними постановами уряду.

Період з 1959 по 1969 рр. характеризувався перебудовою народного господарства в амбітних планах керівництва держави, що призводило до нових постанов щодо освіти. З 1956 року у зв'язку з динамічними процесами закінчується період платної освіти в період старшої школи, що існував в період 1940-1956 років. В 1959 в цілому заклади трудових резервів і відомчі до них заклади були переведені на базу професійних технічних училищ. Така уніфікація проходила за нових умов амбітних соціально-економічних реформ і організованих під ці потреби освітніх закладів. З 1959 р. по 1965 р. замість різноформатних шкіл трудових резервів створено два типи технічних шкіл – міські та сільські професійно-технічні училища. Вони були переведені на базу шкіл з періодом навчання 8 років. Восьмирічна освіта з 1958 року стає обов'язковою. З 1966 відбувається формування профтехучилищ, де поруч з професійним навчанням майбутніх працівників робітничої спеціальності здійснювалась підготовка і в базових предметах з циклу загальної освіти. Профтехучилища розкривали можливості вступати в Вищі навчальні заклади. В цей же період активно розвиваються вечірні школи. Закон 1958 року ставив на меті забезпечити дітей і дорослих у віці до 35 років базовою середньою освітою.

У зв'язку з вищеописаними тенденціями минулих періодів багато людей на період початку дії закону не мали середньої освіти, тому вечірні школи стають одними з основних навчальних закладів в УРСР. Починаючи з середини 60-х років вечірні школи не тільки надавали інформацію аналогічну до середньої школи, а і відкривали класи майстрів задля професійного підвищення з наявної спеціальності. В цілому вечірні школи були зв'язуючою ланкою між загальною і виробничою освітою, вони оформлювали загальні знання дорослих. Проте в зазначений період і надалі вони стикнулись зі значною кількістю проблем. Так, наприклад, за період 1953/1954 вечірні школи не закінчили 280 тисяч учнів. З причин можна виділити надмірне одночасне навантаження на виробництві і вечірній школі, не достатнє матеріальне забезпечення. В рамках нашого дослідження важливим буде зазначити, що в державі розгортали багато видів навчання, в якому професійне часто поєднувалось з загальними курсами. Збільшується контингент навчальних закладів, минулі учні шкіл трудових резервів залучаються до професійно-технічних училищ, розширюється і розгалужується різноманітність навчального матеріалу. Охарактеризувати

специфіку даного періоду можна і тим, що до викладання залучаються фахові педагоги з наявним інструментарієм (через розгалуження системи педагогічних інститутів) (Ничкало, 2014).

В цілому з реорганізацією системи трудових резервів в системі без використання трудової мобілізації потребувало переформатування і більш поєднаних пропорцій між умовами життя, матеріально-технічною базою, кваліфікованих викладачів і продуктивних учбових планів. Знаходження балансу між цими складовими розвитку професійної освіти ставало важливим і складним завданням. Яке ускладнювалось і відсутністю прив'язки робітників до місця і можливості таким чином змінності трудових колективів. Перед керівництвом учбових закладів і підприємств на місцях ставало завдання створення сприятливої атмосфери праці і життя при наявності можливості ревізії і перевірки діяльності з боку різноманітних перевіряючих інститутів. Протягом 1960-1962 років для новостворених ПТУ Центральним науково-методичним кабінетом були створені спеціальні програми. В них багато уваги було приділено практиці, технічним предметам. З введенням в 1965 році обов'язкової середньої освіти, що призвело до суттєвого збільшення долі учнів з середньою освітою серед вступників до ПТУ. Тому проводяться роботи зі створення такою програми освіти в школі, яка б відповідала як подальшому ускладненню в старшій школі і Вищих учбових навчальних закладах, так і корелювалась з програмами Професійних технічних училищ і в цілому підтягували загальноосвітній рівень майбутніх учнів ПТУ ближче до тих, хто закінчував школу чи ВУЗ. Тобто щоб не було великого розриву в знаннях з, наприклад, гуманітарних предметів, і учні ПТУ могли з наявним знаннями, що були описані в учбових програмах, при можливості і бажанні вдосконалюватись при навчанні.

Стосовно цього періоду можна зазначити, що була посилена трудова мобілізація майстрами і інженерно-педагогічними кадрами. Було зобов'язання директорам великих підприємств направляти на роботу дипломованих інженерів до лав профтехучилищ. І такі тенденції зберігались. Постановою від 2 квітня 1969 року було поставлено завдання по покращенню підбору на роботу і вихованню і наданню відповідної кваліфікації робітників і інженерів до профтехучилищ. Також йшло доукомплектування і укомплектування нових училищ викладачами з вищою освітою і майстрами виробничої освіти.

З цього поставала інша проблема – можлива невідповідність молоді, яка закінчувала школу, до певних викликів життя. Виникла невідповідність між кількістю потрібних і наявних робітників, і у цьому дисбалансі поставала необхідність розширювати мережу навчальних закладів через швидкі темпи науково-технічного прогресу і процесами його впровадження і поруч зростання автоматизації виробничих процесів. Це все постулювало необхідність підвищення вимог до освітнього рівня робітників. Збільшення необхідності висококваліфікованих працівників в умовах високих темпів механізації виробництва наприкінці п'ятої п'ятирічки (1951–1955 рр.) з подальшими новими перспективами, що намітилися в шостій п'ятирічці (1956–1959 рр.), постійно інтенсифікували процеси професійної освіти. Так на шосту п'ятирічку в умовах постанов уряду в цілому вектору «розвороту на схід» обумовлювали розгалуження закладів індустріальної освіти різних спеціальностей; постанова про «Генеральний план електрифікації залізних доріг» розгалужувались заклади

освіти, що готували залізно дорожників. зумовили підвищення вимог до загальноосвітнього рівня робітників (Ковальчук, 2016).

В нових умовах, при подальшому розширенні науково-технічних знань і їх застосуванні, економіка потребувала з постійним нарощуванням більшої кількості кваліфікованих робітників. Вони повинні були мати кращу підготовку задля оперування на робітничих професіях складних механізмів. При цьому це розширення переліку вакансій мало широкий спектр. Передбачене постановами уряду на 1951-1956 роки збільшення виробництва продовольчих товарів і товарів широкого вжитку потребувало відповідного розширення виробництва, які б виготовляли відповідний товар. Таким чином для цього організували навчальні заклади професійної освіти. Це були заклади, що готували майбутніх робітників легкої промисловості. В УРСР на період 1954 було три заклади з підготовки швейників у містах Київ, Чернівці і Кровельці. А період 1946-1949 років припадають навіть скорочення закладів професійної освіти з даного профелю. ГУ ПТО Мінкультури УРСР в період 1951-1956 років, тобто на початку зазначеного нами для вивчення періоду, постановляло відновити центри професійної освіти з даної професії: Харківських шкіл ФЗО № 5 і № 25; Київського РУ № 10 з підготовки взуттьовиків при 4-ї взуттєвій фабрики; Київських шкіл ФЗО № 32 та № 40; РУ № 12 в селищі Буда Харківської обл., при фарфоро-фаянсовому заводу; школи ФЗО № 7 з підготовки взуттьовиків; Луганської школи ФЗО № 64 з підготовки прядильників (О. Микитенко, 2016).

На період 50-початку 60-х років припадає і продовження існування школи фабрично-заводського навчання, що були в 40-ві роки ХХ століття переформатовані в СРСР з шкіл фабрично-заводського учнівства (часи функціонування 20-40 рр. ХХ століття). Цей різновид професійного навчання був одним з основних в СРСР. За час його функціонування було підготовлено близько 6 млн. робітників.

З кінця війни і в зазначений період відбувається перехід до класно-урочної системи при навчальні виробничої освіти. Уроки виробничої освіти складались з інструктажу, контрольньо-перевірочних занять, уроки самостійного вивчення учбово-виробничих виробів, уроки вправ. На першому етапі учні засвоювали початкові знання з професійної освіти в майстернях під наглядом викладача. Варто зазначити, що в цей період все більше вводились і інші прийоми навчання професійної освіти, наприклад лекційні заняття. На другому етапі починалась безпосередня практика на базовому підприємстві. При цьому в цілому цей підхід навчання передбачав наступну схему: інструктаж початковий – практика – фінальний інструктаж, і вимагав від майстрів постійного моніторингу і контролю з ціллю виправлення помилок учнів.

До того ж постійне зростання кількості навчальних закладів і учнів вимагало постійного вливання коштів. І хоча на освіту виділялося достатньо багато коштів, недостача коштів виникала через необхідність ще більшого фінансування. Цю проблему намагались вирішити за рахунок виділення коштів на професійну освіту зі сторони базового підприємства. Це поняття існувало ще з 20-х років і передбачало всі витрати по утриманню учбових закладів перекласти на підприємство, при якому воно було прикріплено тим чи іншим виглядом. Базове підприємство виділяло ПТУ приміщення і зобов'язувалось надавати устаткування і інструменти як для навчальних цілей, так і для практики

на виробництві. При цьому за реформою 1958 року професійна освіта перейшла до загальноосвітніх рейок в загальній системі освіти, але при цьому носила як автономний характер, так і створювала зв'язки з іншими галузями, маючи базове підприємство. При цьому в 1949 році було введено нормування при учнівському виробництві, що призвело до побоювань, що це може спонукати до квапливості в процесі навчання. Нормування було введено, але першопочатково показало низький рівень загальної успішності учнівських колективів (не всі встигали виконати план). Тому в подальшому нормування навчально-виробничих робіт протягом років практики значно корегувалось з намаганням створити баланс між можливостями учнів і стремління до якнайбільшої продуктивності.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На сучасному етапі розвитку професійної освіти важливою умовою їх функціонування, успішного розвитку є вивчення структури суспільства, з'ясування місця системи професійної освіти в суспільстві і державі, створення сприятливих умов для існування як учбових закладів, так і перспективності професії для абітурієнтів. Для цього необхідно з'ясувати причини проблемних моментів в функціонуванні системи професійної освіти, місце її в суспільстві і залучення до економічних і соціальних процесів.

Дослідження історичної організації та добору форм і методів професійної освіти в період 50-60-х років ХХ століття засвідчив недостатню розробленість даної проблеми в науковій літературі. Видається доцільним завданням дослідження даної проблематики з позицій педагогічної науки для детального аналізу форм і методів тогочасних навчально-виховних практик.

В зазначений період було впровадження в 1958 році обов'язкової середньої освіти, розгортання вечірніх шкіл, створення системи ПТУ. Професійна освіта в цей період часто змінювалась під тиском змін НТР і викликів економіки. Тому наповнення і зміст професійної освіти і соціальних процесів довкола в цей період були доволі мобільними.

Перспективними питання вивчення з проблемами професійної освіти України в заданий період є дослідження співвідношення суспільних умов і учбового навантаження, вивчення шляхів і досвіду динаміки професійного шляху трудових кадрів, дослідження причин певних кризових явищ при здійсненні реформ освіти в зазначений період.

Отже можна зробити наголос на тому, що професійній освіті в Україні в період 50-60-х років ХХ століття приділялась велика увага як з боку організаційного керівництва, так і з боку педагогічної спільноти.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Арістова, Н.О. (2017). *Формування професійної суб'єктності майбутніх філологів: теорія і практика*. Київ : ТОВ «НВП» Інтерсервіс».

Гириловська, І. В. (2021). *Теоретичні і методичні основи моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників*. (Дис. д-ра пед. наук). Київ, Україна: Інститут професійно-технічної освіти НАПН України.

Закон України «Про вищу освіту». (редакція від 16.08.2024). *Законодавство України / Верховна Рада України*. <https://ips.ligazakon.net/document/T141556>

Ковальчук, В. І. (2016). Прогнозування розвитку системи освіти. *Науковий*

вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія. 233, 112–120.

Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років: проєкт. URL: <http://education-ua.org/ua/draft-regulations/319-proekt-kontseptsiya-rozvitku-osviti-ukrajini-na-period-2015-2025-rokiv>

Микитенко, О. С. (2016). *Становлення і розвиток підготовки кваліфікованих робітників для легкої промисловості у технічних училищах України (1954-1984 рр.)*. (Дис. Канд. пед. наук). Київ, Україна: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України.

Ничкало, Н.Г. (2014). *Розвиток професійної освіти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів*. монографія: Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова.

Петренко, Л.М. (2016). Соціально-реконструкціоністський підхід до професійної підготовки фахівців. *Edukacja zawodowa i ustawiczna: polsko-ukrainski rocznik naukowy*, 1, 349–359.

Помиткіна, Л. В. & Помиткін, Е. О. (2019). Миротворча роль освіти у ХХІ столітті. *VIII Українсько-Польський / Польсько-український науковий форум / Освіта для миру – Edukacja dla pokoju: зб. наук. пр.: у 2 т.* К.: Вид-во ТОВ «Юрка Любченка», Т.1. 264-274.

Про освіту: Закон України (редакція від 16.01.2020). *Законодавство України / Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

Про професійну (професійно-технічну) освіту: Закон України (в ред. від 20.05.2020). *Законодавство України / Верховна Рада України*: офіц. сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text>

Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійнотехнічна) освіта» на період до 2027 року : розпорядження Каб. Міністрів України від 12.06.2019 № 419-р. *Законодавство України / Верховна Рада України*: офіц. сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80>

Про фахову передвищу освіту: Закон (в ред. від 20.03.2020 № 2745-VIII). *Законодавство України / Верховна Рада України*: офіц. сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>

Савченко, Л. О. (2014). *Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до педагогічної діагностики якості освіти*. (Дис. д-ра пед. наук). Одеса, ДНВЗ «Криворіз. нац. ун-т», Криворіз. пед. ін-т.

Council resolution of 5 December 1994 on the quality and attractiveness of vocational education and training. URL: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31994Y1230\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31994Y1230(01)&from=EN).

Recommendation of the European Parliament and of the Council on establishment of a European quality assurance reference framework for vocational education and training. URL: [http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32009H0708\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32009H0708(01)).

Vacc, N. A. & Loesch, L. C. (2000). *Professional Orientation to Counseling* (3-ed). Routledge.

REFERENCES

Aristova, N. O. (2017). *Formuvannja profesijnoji sub'jektivnosti majbutnikh*

filologhiv [Formation of professional subjectivity of future philologists]: teoriya i praktyka. Kyjiv : TOV «NVP» Interservis». [in Ukrainian].

Ghyrylovsjka, I. V. (2021). *Teoretychni i metodychni osnovy monitorynghu jakosti profesijnoi pidghotovky majbutnikh kvalifikovanykh robitnykiv* [Theoretical and methodical foundations of monitoring the quality of professional training of future skilled workers]. (Doctoral dissertation). Kyjiv, Ukraïna: Instytut profesijno-tekhničnoji osvity NAPN Ukraïny. [in Ukrainian].

Zakon Ukraïny «Pro vyshhu osvitu». (redakcija vid 16.08.2024) [The Law of Ukraine]. *On Higher Education Zakonodavstvo Ukraïny / Verkhovna Rada Ukraïny*. <https://ips.ligazakon.net/document/T141556> [in Ukrainian].

Kovaljchuk, V. I. (2016). Proghnozuvannja rozvytku systemy osvity [Forecasting the development of the education system.]. *Naukovyj visnyk Nacionaljnogho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannja Ukraïny. Serija : Pedagoghika, psykhologhija, filosofija*. 233, 112–120. [in Ukrainian].

Koncepcija rozvytku osvity Ukraïny na period 2015–2025 rokiv: projekt. [Concept of education development of Ukraine for the period 2015–2025: project]. URL: <http://education-ua.org/ua/draft-regulations/319-proekt-kontseptsija-rozvitku-osviti-ukrajini-na-period-2015-2025-rokiv> [in Ukrainian].

Mykytenko, O. S. (2016). *Stanovlennja i rozvytok pidghotovky kvalifikovanykh robitnykiv dlja leghkoji promyslovosti u tehničnykh uchylyshhakh Ukraïny (1954-1984 rr.)* [Formation and development of training of skilled workers for light industry in technical schools of Ukraine (1954-1984).]. (PhD Dissertation). Kyjiv, Ukraïna: Instytut pedagoghichnoji osvity i osvity doroslykh NAPN Ukraïny. [in Ukrainian].

Nychkalo, N. Gh. (2014). *Rozvytok profesijnoi osvity v umovakh globalizacijnykh ta integracijnykh procesiv* [Development of professional education in the conditions of globalization and integration processes]. monoghrafija: Kyjiv: Vyd-vo NPU im. M. P. Draghomanova. [in Ukrainian].

Petrenko, L. M. (2016). Socialjno-rekonstrukcionistsjkyj pidkhid do profesijnoi pidghotovky fakhivciv [Social-reconstructionist approach to professional training of specialists]. *Edukacija zavodova i ustawiczna: rolsko-ukrainski rocznik naukowy*, 1, 349–359. [in Ukrainian].

Pomytkina, L. V. & Pomytkin, E. O. (2019). Myrotvorcha rolj osvity u KhKhI tolitti [The peace-making role of education in the 21st century]. *VIII Ukraïnsjko-Poljsjkyj / Poljsjko-ukraïnsjkyj naukovyj forum / Osvita dlja myru – Edukacija dla pokoju: zb. nauk. pr.: u 2 t. K.: Vyd-vo TOV «Jurka Ljubchenka», T.1. 264-274. [in Ukrainian].*

Pro osvitu: Zakon Ukraïny (redakcija vid 16.01.2020) [On education: Law of Ukraine (edited on January 16, 2020)]. *Zakonodavstvo Ukraïny / Verkhovna Rada Ukraïny*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].

Pro profesijnu (profesijno-tekhničnu) osvitu: Zakon Ukraïny (v red. vid 20.05.2020) [On professional (vocational and technical) education: Law of Ukraine (as amended from 05.20.2020)]. *Zakonodavstvo Ukraïny / Verkhovna Rada Ukraïny: ofic. sajt*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

Pro skhvalennja Koncepciji realizaciji derzhavnoi polityky u sferi profesijnoi (profesijno-tekhničnoji) osvity «Suchasna profesijna (profesijnotekhnična) osvita» na period do 2027 roku : rozporjadzhennja Kab. Ministriv Ukraïny vid 12.06.2019 #

419-r [On the approval of the Concept of implementation of state policy in the field of professional (vocational and technical) education "Modern professional (vocational and technical) education" for the period until 2027: order of the Cabinet of Ministers. of the Ministers of Ukraine dated June 12, 2019 No. 419]. *Zakonodavstvo Ukrainy / Verkhovna Rada Ukrainy: ofic. sajt*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80> [in Ukrainian].

Pro fakhovu peredvyshhu osvitu: Zakon (v red. vid 20.03.2020 # 2745-VIII). [On vocational pre-university education: Law (as amended on March 20, 2020 No. 2745-VIII)]. *Zakonodavstvo Ukrainy / Verkhovna Rada Ukrainy: ofic. sajt*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> [in Ukrainian].

Savchenko, L.O. (2014). *Teoretyko-metodychni zasady pidgotovky majbutnikh uchyteliv do pedagogichnoji diaghnostryky yakosti osvity* [Theoretical and methodological principles of training future teachers for pedagogical diagnosis of the quality of education]. (Doctoral dissertation). Odesa, DNVZ «Kryvoriz. nac. un-t», Kryvoriz. ped. in-t. [in Ukrainian].

Council resolution of 5 December 1994 on the quality and attractiveness of vocational education and training. URL: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31994Y1230\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31994Y1230(01)&from=EN).

Recommendation of the European Parliament and of the Council on establishment of a European quality assurance reference framework for vocational education and training. URL: [http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32009H0708\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32009H0708(01)).

Vacc, N. A. & Loesch, L. C. (2000). *Professional Orientation to Counseling* (3-ed). Routledge.

АНОТАЦІЯ

Аналіз процесів формування історичних особливостей організації форм і методів підготовки робітників в системі освіти і факторів, що впливають на систему формування цих стратегій – існуючого соціокультурного середовища навчально-виховних закладів, психологічних і соціальних особливостей, стратегій організаційного планування є одним з актуальних завдань сучасної педагогічної науки. Дослідження історичного досвіду професійної освіти сприяє вдосконаленню навчально-виховного процесу, але для його розуміння слід враховувати фактори, які впливають на заклади освіти і всі прояви навчально-виховної діяльності загалом. Для дослідження цих процесів авторами статті були проаналізовані з педагогічних позицій соціальні і організаційні впливи, що існують і функціонують довкола навчально-виховних процесів в зазначений період. Дослідження історичних особливостей розгортання професійної освіти в Україні в 50-60 роки ХХ століття є метою статті. Формування розуміння місця історичних обставин організації форм і методів побудови професійної освіти в Україні, як супутніх до навчально-виховного процесу, але таких, що здійснюють на нього безпосередній вплив в історичній перспективі і розуміння механізму формування стратегій викладання в тогочасний період, а також його усвідомлене розуміння і врахування має розглядатися сучасною практикуючою педагогічною спільнотою як суттєвий досвід, що має розроблений інструментарій викладання в сфері професійної освіти і має потенціал для вивчення задля продуктивного навчально-виховного процесу.

Ключові слова: професійна освіта, кваліфіковані робітники, навчально-виховний процес, викладач, сприйняття, історичні обставини.

УДК 37.018.43:378.018.46

“DISTANCE LEARNING” AND “POSTGRADUATE TEACHER EDUCATION”: ESSENCE AND MODERN UNDERSTANDING

«ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ» ТА «ПІСЛЯДИПЛОМНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА»: СУТНІСТЬ І СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ

Ірина Соснова

здобувач 3 курсу третього
(освітньо-наукового) рівня вищої
освіти освітньої програми
«Освітні, педагогічні науки»
E-mail: i.sosnova@ippo.dn.ua
ORCID 0000-0002-6813-3788
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет», Україна

Irina Sosnova

getter of the 3st year of the third
(educational and scientific) level of higher
education of the educational program
“Educational and Pedagogical Sciences”
E-mail: i.sosnova@ippo.dn.ua
ORCID 0000-0002-6813-3788
SHEI “Donbas State Pedagogical
University”, Ukraine

ABSTRACT

The article notes that a special place in the education system is occupied by postgraduate teacher education – one of the most important mechanisms for the development of highly qualified teachers, the main form of lifelong learning. Summarizing the scientific views of representatives of psychological and pedagogical research, it is determined that postgraduate pedagogical education is a system of advanced training (profile expansion), internships and retraining or obtaining another specialty by teachers, which contributes to continuous professional development, formation of general and special competencies, raising professional level, pedagogical skills, general culture by deepening, expanding and updating professional and pedagogical knowledge, developing skills, training, and teaching. Based on a systematic analysis of interpretations, it is stated that the definition of the term “distance learning” distinguishes and scientifically substantiates such components as: learning in synchronous and asynchronous form, elements of the educational process are: organizational forms, content, goals, methods, teaching aids, learning subjects, information and telecommunication technologies. It is emphasized that distance learning in postgraduate pedagogical education institutions is realized through the use of distance learning as a separate form of education, the use of distance learning technologies to provide learning in various forms. It is emphasized that the successful implementation of distance learning in postgraduate pedagogical education depends on three components: organizational, pedagogical, informational and readiness of each for educational activities. It is summarized that the introduction of distance learning into postgraduate pedagogical education ensures the availability of education (on-the-job training), quality of education (use of modern, interactive teaching and learning tools), variability of learning (distance courses, free choice of sequence and order of studying the material), satisfaction of professional interests